

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Törnströmska gymnasiet i
Karlskrona kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Törnströmska gymnasiet i Karlskrona kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på fordons- och transportprogrammet inriktning personbil.

Törnströmska gymnasiet besöktes den 28 – 30 januari 2014. Ansvariga inspektörer har varit utredare Cecilia Palmqvist och undervisningsråd Marie Wiberg Svensson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Törnströmska gymnasiet

Törnströmska gymnasiet bedriver gymnasieutbildning på högskoleförberedande program såväl som yrkesprogram. Skolan är belägen dels i centrala Karlskrona dels på Rosenholm, ett före detta militärt område utanför Karlskrona tätort. Skolan på Rosenholm har fordons- och transportprogrammet, bygg och anläggningsprogrammet samt gymnasiesärskola. Skolan har inriktningarna lastbil och mobila maskiner samt personbil.

Skolan har en rektor och två biträdande rektorer varav en har ansvar för utbildningarna på Rosenholm. Lärarna är organiserade i arbetslag och de har samtliga den biträdande rektorn som sin närmaste chef. En dag i veckan äger undervisningen rum i skolbyggnaden i centrala Karlskrona, övriga dagar på Rosenholm. Skolenheten har studie- och yrkesvägledare, kurator, skolsköterska och specialpedagog på plats på avtalade tider i veckan. Vid tidpunkten för granskningen fanns 91 elever vid skolenheten varav 55 på fordons- och transportprogrammet. De elever i årskurs 2 som läser fordons- och transportprogrammet är uppdelade i grupper under yrkesämnesundervisningen, men läser gymnasiegemensamma ämnen tillsammans.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknat motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exem-

pelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnen. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på fordons- och transportprogrammet inriktning personbil och identifierat ett prioriterat utvecklingsområde och ett väl fungerande inslag på skolan. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

INFLYTANDE OCH INDIVIDANPASSNING BEHÖVER FÖRSTÄRKAS

Av skollagen och läroplanen framgår att eleverna ska ha inflytande över sin utbildning och att de ska tränas i att arbeta i demokratiska arbetsformer. Skolan har ett uppdrag att fostra eleverna till demokratiska samhällsmedborgare. Inflytandet är också väsentligt för att undervisningen ska kunna anpassas efter elevernas behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.

På Törnströmska gymnasiets fordons- och transportprogram bedrivs undervisning som i hög utsträckning är anpassad efter elevernas behov och förutsättningar. Av observationer framgår att lärarna i både gymnasiegemensamma ämnen och yrkesämnen anknyter till elevernas erfarenheter, personliga intressen och till deras grundskolekunskaper. Men det bedrivs också undervisning som inte är tillräckligt väl anpassad efter elevernas förutsättningar. I fordons-tekniska ämnen förekommer det att eleverna lämnas för självstudier med teori-boken. Även om lärarna är tillgängliga i den intilliggande verkstaden och de stämmer av hur elevernas arbete fortskrider, så leds inte undervisningen av läraren. Av observationerna framkommer att eleverna skriver av formuleringar i teoriboken utan att det säkerställs att stoffet förankras som kunskap hos eleven, vilket bekräftas i elevintervjuerna.

I intervjuerna framkommer det att eleverna uppskattar de lärarledda genomgångarna i fordonstekniska ämnen eftersom de lär sig mycket då läraren förklarar olika komponenters funktion och uppbyggnad. De observationer som Skolinspektionen genomfört visar att eleverna är fokuserade, intresserade och delaktiga under de lärarledda lektionerna. I intervjuer med lärarna bekräftas detta på så sätt att lärarna beskriver att eleverna behöver tydliga och omsorgsfulla förklaringar och att eleverna behöver undervisning där de inte tappar koncentrationen. Av intervjuerna och observationerna framgår att yrkesämnen ofta består av att eleverna arbetar en stund med teori för att sedan utöva de tillägnade kunskaperna praktiskt. En del elever menar att de hade behövt mera förberedelser innan de genomför arbetet praktiskt, inte minst för att komma över osäkerheten inför att arbeta praktiskt, medan andra elever uppger att undervisningssättet ger en bra balans och möjliggör variation.

Av intervjuerna framgår att elevernas inflytande över undervisningen ofta begränsas till att handla om i vilken ordning olika delar av kursen ska behandlas eller i vilken form eleverna ska examineras. Det framgår av dokumentation och intervjuer att eleverna är tämligen tillfreds med den graden av inflytande de har. Icke desto mindre kvarstår uppdraget för skolan att träna elevernas förmåga att utöva inflytande. Av intervjuerna med lärarna och lektionsobservationerna framgår att det finns tydliga inslag av att lärarna tränar elevernas "medborgarkompetens", bland annat genom att låta eleverna utvärdera arbetsformer och genom att förmå eleverna att samarbeta och låta alla komma till tals i gruppövningar. Det framgår emellertid i intervjuer med lärarna att de inte har en planering eller strategi kring hur arbetet med inflytande ska bedrivas och att rektorn inte följer upp hur och om lärarna arbetar för att göra eleverna delaktiga i exempelvis planering av undervisningen. Elevernas bristande motivation inför inflytandefrågor är dessutom något som skolan behöver hitta strategier för att förbättra.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Törnströmska gymnasiets fordons- och transportprogram behöver utveckla och systematisera elevinflytandet. I yrkesämnena behöver undervisningen i högre grad utformas efter elevernas individuella behov av ledning och stimulans. En förutsättning för att detta är att rektorn tar ett större ansvar för att leda, följa upp och utveckla arbetet inom dessa utvecklingsområden.

Väl fungerande inslag

SKOLAN ERBJUDER VARIERADE OCH INDIVIDANPASSADE FORMER AV STÖD

Granskningen av yrkesprogram på Törnströmska gymnasiet visar att arbetet med särskilt stöd anpassas till elevernas behov. Skolans elever har olika former av stödbehov, såväl studiehandledning på modersmålet, koncentrationskompensatoriskt stöd och stöd för läs- och skrivsvårigheter. På Törnströmska har man valt att inte organisera stödundervisningen i form av avsatt tid på schemat utanför ordinarie lektionstid då eleverna mer eller mindre obligatoriskt kan komma och ges handledning av lärare. Detta är en form av stöd som ofta visar sig vara otillräcklig eftersom den kräver att eleven har god kännedom om sina stödbehov och att eleven har struktur på sina studier. Istället anordnas i förväg inplanerade stödlektioner i just de ämnen elever behöver stöd i. Av observationer under en sådan stödlektion framgår att läraren känner till vilka förmågor eleverna behöver stöd för att utveckla och vilka förkunskaper eleverna har. Undervisningen utgår från elevernas verklighet och är anpassad efter elevernas förutsättningar. Stödet sker i form av undervisning ledd och strukturerad av läraren.

Törnströmska gymnasiets fordons- och transportprogram har elevassistent som är utsedda att hjälpa enskilda elever i klassen. Det framgår av observationerna att han agerar på ett sätt som inte gör att de assistansbehövande eleverna pekas ut. Assistenten verkar diskret och utgör även ett stöd för andra elever genom att säkerställa studieron och hjälpa till med tidshållning. Av observationerna framgår att han deltar på lektionerna med intresse och engagemang för ämnen, även när det gäller gymnasiegemensamma ämnen.

På skolenheten finns en specialpedagog och det finns också speciallärare. Specialpedagogen används för handledning av lärare och för utformning och utvärdering av åtgärdsprogrammen. Av intervjuer framgår att specialpedagogens handledning mottas väl av lärarna och att man anammar de råd som ges och omsätter dessa i praktiken. Speciallärarna i sin tur används för specialundervisning i de ämnen de har utbildning för, vilket bidrar till att de olika funktionerna används där de bedöms behövas bäst. Granskningen visar att skolan lyckats renodla de olika stödfunktionernas roll vilket leder till att det stöd eleverna får har förutsättningar att bli ändamålsenligt och individanpassat. Det finns också bland lärarna en inställning att det är undervisningen som ska anpassas efter eleverna, något som utgör en god grund för fortsatt utveckling. Skolans utformning och uppföljning av stödinsatserna behandlas med elevhälso-team och övriga skolledare på skolan, vilket leder till stödinsatserna ingår i

skolans gemensamma utvecklingsarbete och inte blir en isolerad företeelse för respektive biträdande rektor.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena personbilsteknik, fordonsteknik, naturkunskap, svenska samt service och bemötande observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, biträdande rektor och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till biträdande rektor och rektor om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.
